

SÉTATÉR

Vass Norbert

„... AND SPIT ON THAT THANG!” – VÉGÍTÉLET, HÁTASOK, IRODALOM

INTRO

Az irodalom vége a hawk tuah lány.¹ Tudom, demagógia. De azért gondoljanak bele: Hailey Welch a világhálón 2024 nyarán virálissá lett aranyköpésével fél nap alatt több pénzt keresett, mint amennyiből a Kárpát-medencében három éven át vígan elcripel egy irodalmi lap. A Tennessee államban élő nőt a névtelenségből kiemelő interjúrészlet ezért az algoritmusok szeszélyén, valamint az emberi hülyeség határtalanságán túl arra is rámutat, hogy számárság lenne, ha az irodalom hokedlin ülve, a sokadik keverttől kábán, mindenkori mindenhatóságán merengve várná a bekövetkezést.

Vitathatatlan, hogy a déli akcentussal prezentált, kicsit spiccesen és nagyon őszintén a kamerára bízott, carveri szikárságú szókapcsolat egykettőre Welch *Anna Kareninája*, *Száz év magánya*, *Polaroidokja*, valamint voltaképpen összes verse lett. Az életmű sarokköve, amire ha páran legyintettek is, jóval többen kapták fel rá a fejüket.

Ennek a szövegnek azonban nem Hailey Welch a központi karaktere. Ez az asszociációk mentén szerveződő, a popkultúra fragmentumaira rácsodálkozó dekollázsszöveg az irodalom végidejének elképzelt szcenárióival játszik el. A jövő szétfolyt jeleiből jósolja meg a jelent. Fikció tehát, és nem veszi komolyan magát egy pillanatra sem. Ez a szöveg fennhéjázóknak javasol önmérsékletet, és csüggedőknek kínál talán vigaszt. Megszemélyesítésekkel él, és olykor csúsztat is. Gyakori vendég benne az ironia. Ez a szöveg fából vaskarika. Arra vállalkozik, hogy a verekedős szimulátorok dramaturgiáját a Scott Pilgrim-füzetek cselekményszövésével elegyítve párbajszerűen sorra vegye az irodalom (vélt vagy valós) ellenségeit. Akik e szöveg szerint szerencsére nincsenek annyian, mint Brian Lee O'Malley képregényének gonosz exei. Négyen vannak, akár a Tini Nindzsa Teknőcök, az evangélisták, az égtájak vagy az apokalipszis lovasai. Négy menetben kell velük az irodalomnak birokra kelnie.

ROUND 1. – INFLUENZSZEREK

Bemelegítés gyanánt Hailey Welchre térnék vissza röviden. Adódott ugyanis az emberiség történetében egy pillanat, amit a latin szállóige szellemében, megfogadva a *Holt költők társasága* John Keating tanár urának tanácsát, a Nashville közelében, egy alig hétszáz lelket számláló településen élő lánynak sikerült megragadnia. Néhány nap alatt több százezer követőt szerzett az Instagramon és a TikTokon², három héttel a szóban forgó videó publikálását követően pedig 16 Minutes néven az elhíresült frázissal³ ellátott merchtermékeket értékesítő céget alapított. Úgy tűnik, tényleg uralta a pillanatot, hiszen a vállalat neve az Andy Warholhoz köthető *15 perc hírnévre* utal, és ha belegondolunk, a hawh tuah lánynak, ha korábban születik, a pop-art underground csodabogarait összegyűjtő Factory holdudvarában lett volna a helye. (Véletlen-e vajon, hogy Welch kutyájának Blondie a neve?)

A kattintékonyság felől vizsgálva tehát, bevételi oldalról, vagyis a számok és Excel-táblák nyelvén a hawh tuah lány és a közösségi médiában tevékenykedő társai tényleg tekinthetők az irodalom komoly kihívóinak. Hiszen tegyük a szívünkre a kezünket: vajon milyen mértékben dobná meg egy golyóstoll eladását, ha teszem azt, Oravec Imre posztolna egy BeRealt, amin a szóban forgó termékkel, egy kacsintás kíséretében ír épp obskúrus verssorokat? Nem számottevővel, ugye? Így aztán elmondható, hogy ugyan próbálkoznak a szerzők derekasan, a marketinglogika szerint napjainkban

tényleg akadnak náluk alacsonyabb sorszámú induló, az online jelenlétben otthonosabb celebritások és influenszerek.

Csak hogy az én olvasatomban az irodalom nem számszerűsíthető, és nem is a haszonról szól soha. Még ha egy földönkívülinek az irodalom ma morcos nagypapának tűnik is, aki fél pohárral mindig többet iszik egy családi összejövetelen, délelőttönként sértett, meggondolatlan kommenteket ír mások üzenőfalaira, ebéd után a bolti eladókkal pöröl, és kikéri magának a villamoson – az irodalom nem csak ez. Az irodalom villámcsapásszerű ráismerés vagy komótosan gomolygó melankólia. Ha jól sikerül, akkor az irodalom a világ maga.

Szóval az irodalom dolga lesz az is, hogy reflektáltan, mélyre menve, több szempontból megvizsgálva írja meg a figyelemgazdaság idején rá kurtá árnyékot vető influenszerek csillogásának és bukásának fejezeteit. Itt az ideje hát felülbírálni magam. Ugyanis nem a hawk tuah lány és társai szűrnak majd az irodalom szívébe katanát, ha jobban belegondolok. Akadt már a Gutenberg-galaxisnak náluk komolyabb kihívója is.

ROUND 2. – MOZGÓKÉPKÉSZÍTŐK

A film- és streamingipar kétségtelenül veszedelmesebb fenevad a közösségi média multimilliomos percembereinél. Elég, ha a hosszúra nyúlt munkanap végén, lámpaoltás előtt bölcsészeknél oly gyakran felmerülő Netflix vagy verseskötet dilemmára gondolok.

Nem kevés persze az olyan eset, amikor könyvet nézünk akkor is, ha daráljuk az aktuális sorozatunkat. A közelmúlt sokat streamelt produkciói közül adaptáció például *A Hatalom Gyűrűi*, *A sógun*, *A szolgálólány meséje*, *a Bridgerton*, *a Háromtest-probléma*, *a Heartstopper*, *a One Piece*, *a Szarvasbébi*, *a Távolság a világtól*, *a Vaják* és *a Sárkányok háza* is. De említhetjük Neil Gaiman írásainak feldolgozásait vagy a nyáron debütált *Dekameront*.

A filmstúdiók és a streaming-szolgáltatók jó ideje árgus szemekkel figyelik a könyvpiacot, hogy sikeres franchise-zá alakítható címekre vadásszanak.⁴ Ilyen esetben elvégre készen kapják a cselekményt és a karaktereket, ha pedig eleve bestseller az alapanyag, joggal számítanak rá a megrendelők, hogy az olvasókat érdekli majd a kisképernyős és/vagy a szélesvásznú változat. Ha netán valami olyan komponens bukkanna fel a kiindulópontként kezelt kötet fejezeteiben, ami miatt az adaptáció potenciális nézőket veszítene, azt van még mód eltávolítani az átdolgozás ideje alatt.

Szóval tényleg a könyvkereskedés végét hozná el a streamingéra és a 21. századi filmipar? Aligha. És bár az világosnak látszik, hogy a mozgóképbiznisz az irodalomra mint afféle alkatrészüzemre tekint, amíg bevételt hoznak nekik a szerzők, addig tojáson járnak a társaságukban a stúdiómogulok. (Ezt amúgy mesterien mutatta be a 2024-ben a legjobb adaptált forgatókönyv kategóriában Oscar-díjjal kitüntetett, ugyancsak könyvadaptációként vázsonra került *American Fiction*.)

Ettől még evidencia, hogy az irodalom helyi értéke az elmúlt kétszáz év alatt sokat változott. A 19. század derekán például annyira népszerűek voltak Charles Dickens folytatásokban megjelenő történetei, hogy a londoni dokkok közül kis túlzással egyetlen hajó sem futhatott ki, ami ne szállított volna több tucat Dickens-füzetet. Ezrek fogadták lelkesen a tengerentúli kikötőkben az aktuális epizódokkal érkező gőzösöket. A legvérmesebb rajongók meg sem várták a mendemondák szerint, míg a kapitány kiköt, a partról kérdezték a matrózokat, hogy életben van-e még a kedvenc karakterük.

A *Trónok harca* alkotói türelmetlenebbnek bizonyultak náluk is, és álmodtak inkább a sorozat alapjául szolgáló regényfolyam alkotója, George R. R. Martin helyett. Mint köztudott, jóval azelőtt bemutatták ugyanis a hatodik évadot, hogy az egyre inkább az író *Chinese Democracy*jává⁵ avanzsáló *The Winds of Winter* végére pont került. Nos, innen nézve valóban detektálható, hogy manapság már nem az irodalom „A” szenzáció, és boszszankodhatnánk is rajta akár, hogy a mozgóképproducerek gyorstöltőként kezelik a monitoruk előtt görnyedő zseniket.

De túlzás lenne parazitásként jellemezni a viszonyt, ami inkább szimbiotikus. Hiszen olyan multiplikációs felületet kínál a gyöngyvászson meg a plazmasík, ami a könyvesbolti eladásokra is visszahat. Még akkor is, ha a szerzőknek be kell látniuk: ebben a felállásban leginkább a showrunnerek fénydublőreihez hasonlíthatók.

HALFTIME SHOW

Hogy az irodalom nemcsak a mozgóképhez, de más médiumokhoz képest is sidekick-szerepbe került, és hogy ennek a globálishoz viszonyítva döbbenetesen kicsiny Kárpát-medencei piacon is van jele, azt megerősítik a *Szépirodalmi Figyelő* című folyóirat szerkesztőjeként szerzett tapasztalataim.

A *Szépirodalmi Figyelő*ről tudni kell, hogy minden lapszámnak egy-egy tematikus összeállítás a centruma, amely vagy az irodalomhoz köthető, vagy

a kultúratudomány felől értelmezhető jelenséget vizsgál rendszerint. Az aktuális téma népszerűsége a lapszámbemutatókra a szerény törzsközönség buborékán kívülről érkezők számával mérhető. Mit gondolnak, az utóbbi tíz évben melyik összeállításokat kísérte a legnagyobb figyelem?

A dobogós tematikák: *Gasztronómia és irodalom* (ennek az lehetett az oka, hogy a Facebook-eseményben feltüntettük, a beszélgetés pálinkakóstolóval egybekötött); *Slam poetry* (a műfaj magyarországi szárba szökkenésének legelején. Előbb a budapesti Akvárium Klub legkisebb terét béreltük ki, aztán, ahogy gyűltek a regisztrációk, automatikusan a nagyobb helyszínt adták nekünk); *Magyar rap* (még mielőtt mainstream lett volna a műfaj globálisan).

Ez utóbbihoz kapcsolódik egy rövid anekdota, ami azt bizonyítja, hogy ha megkopott is valamennyire a folyóiratirodalom nimbusza, ennek az öreges formátumnak valami különös mojója még mindig maradt.

A *Szépirodalmi Figyelő* 2014/6. lapszámában jelent meg a *Magyar rap*-ról szóló összeállítás. A tematikus blokk felelőseként az én feladatom volt megkeresni tucatnyi MC-t, és arra kérni őket, hogy válaszolják meg szabadon: mit kaptak a hip-hoptól, és hogy mit adtak a hip-hopnak ők maguk. Mr. Busta vezetés közben mondta tollba nekem a nézeteit, Pajor Tamás csengő-bongó szövegbe csomagolta az állításait, Geszti Péter *Rapdolgozatot* írt, míg Fluor Tomi a rapet a legkiválóbb tanárának kiáltotta ki.

Az új év egyik első e-mailje Pityinger Lászlótól érkezett. Az érdekelte Dopemant mindenekelőtt, hogy melyik is ez az újság pontosan, és hogy kapható-e már. Útbaigazítást adtam neki, és miután megkapta a tiszteletpéldányát, fontosnak tartotta egy YouTube-videóban felolvasni a SzIF-be írt szöveget.⁶ Soha annyi e-mail nem jött a központi címünkre, mint azután. Arról érdeklődtek a Dope-fanok, hogy hol lehet beszerezni a lapot, amelynek a címlapján Gerevich András és Kukorelly Endre neve is szerepelt, de felteszem, a levélírókat legalább annyira érdekelte a *Barbárfivérek*- vagy a *Gazsi Rap Show*-lemezről szóló kritika, valamint Eckü és Wolfie válaszai, mint az említett szerzők versei. Akkor világos lett, amit sejtettünk addig is: a szépirodalomnál bőven akad szélesebb közönséget érdeklő árucikk. Úgyhogy összehoztunk a Hadik Kávéházban egy sold out freestyle-bulit.

Am e könnyed promenád után eljött az idő, hogy mélyebbre evezünk az irodalom intézményrendszerének baljós vizein.

ROUND 3. – ÍZLÉSŐRÖK, AGGODALMASKODÓK

Elsőre abszurdnak tűnhet a felvetés, hogy épp azok a grémiumok és szervezetek nehezítik az irodalom szabad légzését, amelyeknek a művek népszerűsítése, ajánlása, kiemelése volna a szerepe. De gondoljanak csak bele!

A rangos irodalmi díjak kuratóriumai körül az utóbbi időben felszínre került visszás történetekre gondolok. Két, közismert példa csak: a Nemzetközi Irodalmi Díj,⁷ valamint az Hugo körüli botrányok esete.⁸ Természetesen teljesen más az említett két sztori. Alaposabb elemzésük ennek a szövegnek a határain jócskán túlmutat, azt viszont célszerű a témánk okán rögzíteni, hogy az efféle botrányok azon elismerések reputációjának ártnak, melyeknek az olvasók orientálása volna különben a feladata.

Ha már az elismeréseknél és az eligazodás útvesztőinél tartunk, érdemes pár szót szólni egy másik jelenségről is. A klasszikusok újraírása, illetve megcsonkítása mögött egyesek jó szándékot, mások túlféltést sejtnek. Utóbbiak úgy érvelnek, hogy az olvasók lekicsinylésének, a velük szembeni bizalom hiányának is tartható a kiadók és/vagy az örökösök által ösztönzött, a hajdan megjelent könyvsikerek tartalmának megváltoztatását célzó aszimmetrikus kommunikációs stratégia. Az irodalmi művek átírásának persze régre nyúló hagyománya van. Az utóbbi években azonban mégis érvek kereszttüzébe került, hogy például az Agatha Christie-, az Ian Fleming-, a Mark Twain- vagy a Roald Dahl-újra kiadások esetén hol húzódik a határ szöveggondozás és szövegrontás között.

A világnézeti meggyőződések nehézkedéseivel, valamint jogi útvesztőkkel is terhelt vitát e hasábokon nem fogjuk természetesen sem lecsendesíteni, sem megoldani. A Dahl írásaiból nemrégiben sikeres kisfilmeket rendező Wes Anderson nyilatkozata viszont megfontolandó szempontot ígér. Amikor a *Henry Sugar csodálatos története* a Velencei Filmfesztiválon tartott premierjét követő sajtótájékoztató alkalmával Dahl angol kiadójának döntéséről kérdezték, mely szerint átírják az író könyveiben az általuk sértőnek érzett kifejezéseket, Wes Anderson azt válaszolta, hogy a szerzőn kívül senki másnak nincs hozzá joga, hogy megváltoztassa a könyveit.⁹ Ebben lehet valami. És abban is hiszek, hogy kellően alapos keretetéssel és kíséréssel az olvasók elé tárható a világirodalom legtöbb férc- és remekműve is.

De nem célokom hizlalni e parttalan vitát. Inkább egy hajdani civilizációnak a saját történelme újraírásával kapcsolatos kísérletére emlékeztetném az olvasót. A Római Birodalomban rendszeresített *damnatio memoriae* nevű gyakorlatra, ami szabad fordításban az 'emlékezet elátkozás'-át jelenti. Nem

ritkán *damnatio memoriae* várt az ellenséges dinasztiából származó, az újonnan regnálók olvasatában gaztetteket elkövető császárokra vagy hadvezérekre. A nevüket egyszerűen levésték a diadalívekről, az arcmásaikat összeszevűzták, és felismerhetetlenné tették a szobraikat. De vajon elfelejtették az emberek az inkriminált uralkodót, katonát? A neve vagy a róla készült plasztika helyén hagyott hiány inkább a hatalom barbárságára emlékeztette az egyszeri rómaid, vagyis az eljárás már a saját korában kontraproduktív válnak.

Félre ne értsenek: a hatalom megkérdőjelezése, valamint a hatalmasokon való élcelődés, illetve az a vágy, hogy tükröt tartsunk a visszaéléseiknek minduntalan, talán a legtermészetesebb, legelemibb és leginkább emberi igény. Csak épp a nyakló nélküli rombolásnál számomra mindenképpen rokonszenvesebb, kreatívabb megoldás szatirikusan ábrázolni az uralmon lévő rémtetteit.

Elhozhatják-e az irodalom végét az alkotásokat újabb és újabb szellemi áramlatok nevében át- meg átíró ízlésörök aggodalmi? Megítélésem szerint bármennyire is az olvasáskultúra immunrendszerének legyengülését vizionálják is, az irodalmat fölfaló, legveszedelmesebb bárányszőnyegbe bújó farkasok mégsem ők.

ROUND 4. – MESTERSÉGES INTELLIGENCIA

Ahogy nem is a mesterséges intelligencia méri majd a szövegüniverzumra az utolsó csapást. Bár szó, mi szó, nem komolytalan ellenfél az AI. Annak érdekében viszont, hogy essen szó az igazi epic bossról is, e helyt rövid úton tervezem elintézni a kettes számrendszerben gondolkodó démonokat.

Úgy gondolom, előbb vagy utóbb elérkezik majd az idő, amikor a szerverek működtetése helyett az emberiségnek fontosabb célokra kell koncentrálnia az energiakészletét. Persze, ha tévedek, a cinizmusomért megbüntetik majd az algoritmusok, hiszen a pályázati elszámoltatás nagyon is emberi gyakorlata nyomán jelen írás a *Látó* folyóirat online archívumának is része lesz hamarosan, így szembesülni fog a rá nézvést nem túl hízelgő véleményemmel az AI.

De ez még odébb van talán valamelyest. Addig is, inkább a beígért főgonosz következik.

FINAL BATTLE – APOKALIPTIKA

Mivel a történetmesélés iránti igény az emberiség történetével szinte egyidős, tartsanak bár pökhendinek, megkockáztatom: az irodalom végére pontot csakis a végítélet tehet. A görög eredetű „apokalüpszis” jelentése ’feltárás, kinyilatkoztatás, felfedés’. Eléggé hasonlítanak az irodalom funkcióihoz. Véletlen-e hát, hogy a végidők megmutatkozásának, illetve az azokra való felkészülésnek az irodalmát apokaliptikának nevezik? Dehogy.

Szemben más, körkörös eszkatológiákkal, a zsidó és a keresztény vallásnak lineáris, a történelemhez szorosan köthető az időszemlélete. A teremtéstől a végítélet utolsó percéig ebben a valós, átélt időben bonyolódik az Isten és a népe közötti kapcsolat. Az apokalipszist a hívők a teremtés tükörképének képzelik. Várakozásuk szerint ez a végső óra köti majd az aeternitás-hoz mulandó napjaikat. Az apokalipszis közelsége így lüktetést hoz a jelenbe passzivitás helyett.

Az apokaliptika mint irodalmi műfaj kiterjeszti a jelent előre- meg hátrafelé is, ezzel az időtlenség dimenzióját adva neki. A kezdet a közösség léte szempontjából meghatározó mitikus teremtési pont, a befejezés a kollektív véget hozó megígért és elkerülhetetlen jövő. Előbbi példamutatás, utóbbit pedig sosem a bénító félelem járja át, hiszen az apokalipszis valójában az idők kiteljesedéséhez vezet, ezért az apokaliptikában a jövő mindig célra tart: a közösség moráljának ezt a célt kell szolgálnia.

Mint látható, az apokaliptika minden esetben küldetést jelent. Ha teljesítjük, akkor az időtlennek válhatunk részeseivé. Olyan perspektívát nyit a végidő, melynek fényében eltöri minden nyűg, elsimul minden galiba, amivel nap nap után dacolnunk muszáj. Az apokaliptikus szerző elvégre a jövő felől szemléli a jelent, és azon krízis jellemzőinek (illetve előzményeinek) a leírásával foglalatoskodik, amely a korrump, nehezen elviselhető *most* végéhez vezet. A felfedés-irodalomnak fontos eleme, hogy mindig megpróbáltatások közepette szólítja meg a kortársait, vagyis minden esetben üldözöttséget szenvedő közösségek a címzettjei. Az apokaliptikus szerző kitartásra buzdítja a befogadót.

Az apokalipszis sosem csak lovak és trombiták története. Kell a cselekménybe egy rosszfiú is. Dániel próféta ténykedésének idején Babilon, a *Jelenések könyve* írásakor a Római Birodalom, a 16–17. századi Magyar Királyságban a török volt az Antikrisztussal azonosítható. Az Antikrisztus ugyanis az, aki a szorongatásban élők létét, berendezkedését fenyegeti.

Ha most egy metaleptikus cukaharával újra az irodalom végéről szóló diskurzushoz érkezünk, akkor emlegethetjük ugyan az influenzszereket, a mozgóképes iparágat, a túlféltő intézményrendszert és a mesterséges intelligenciát mint Antikrisztust, vagy az apokalipszis négy lovasát. A billie ilish-i értelemben vett *Bad Guy*nak azonban – nos, igen – magát az apokalipszist kell tartanunk. Azt a végtelenre kaput nyitó pillanatot, ami felszámolja az írókat, és aminek következtében széttépetik az irodalom történetének szöveve.

A Géczy János tépett plakátjairól szóló írásában¹⁰ Visky András úgy fogalmaz, a dekkollázs műfaja „elbeszélhetővé teszi az Időt”. Az apokaliptikáról Visky ugyanitt azt állapítja meg, hogy „a hanyatlás ér össze benne a kétség-telenül bekövetkezővel; az alászállás a felemelkedéssel”, majd hozzáteszi, hogy az apokaliptika „a legboldogabb műfajok közé tartozik”.

A boldogság ígézetében igyekszünk megspórolni a szenvedést és protézisekkel hosszabbítani meg az életet. Testünk elhasználódását, elménk elkopását szeretnénk lelassítani – ha van rá mód, elodáznánk a személyes végítéletet. Képernyők fényében próbáljuk elfelejteni, hogy les ránk a halál, és algoritmusokban hiszünk, holott a fantáziánknak az irodalom a legcsodásabb protézise. Mióta világ a világ.

Akik az irodalom végétől tartanak, boldogtalanok. És bár kopognak már a távolban a paták, a félelemmel élőknek itt van a hawk tuah lánytól egy jó tanács: „Köpní rá!”

JEGYZETEK

¹ Ez a szöveg a 8. Látó-táborban 2024. augusztus 9-én, Vármezőn, *Az irodalom vége* tematikára rezonálva elhangzott vitaindító referátum írott változata. Eredetileg a Csodál-lak panzió esővédett teraszán mondtam el, Antal Balázs kitűnő előadása után. Medvék lakták a közeli rengeteget, és köd kanyargott felénk a fenyegető felhők alatt. A kezdőmondat megvolt már akkor is.

² 2024. október 28-án, amikor ezeket a sorokat írom, az Instagramon 2,6 millióan, a TikTokon 1,8 millióan követik Hailey Welch-t, az X-bejegyzései 335 ezer felhasználóhoz, a YouTube csatornáján elérhető *Talk Tuah* című podcastjának epizódjai 175 ezer feliratkozóhoz jutnak el.

³ „Hawk tuah”

⁴ A WordFinder sok más érdekességet tartalmazó kutatása szerint a 2013 és 2023 közötti száz legnagyobb bevételt hozó film közül 92 már létező szellemi

tulajdonon alapult. *The Most Successful Authors in Movie History*, wordfinderx.com/blog/most-successful-movie-authors.

⁵ A Guns N' Roses 2008. november 23-án, tizenhét évvel az utolsó, saját dalokat tartalmazó *Use Your Illusion II*. megjelenése után kiadott nagylemezéről egy időben az a tréfa járta, hogy előbb lesz Kínában demokrácia, mint hogy a boltokba kerülne a *Chinese Democracy*.

⁶ *DopeVers Mindenkinék: Mit adtak a Pityingerek?*, <https://www.youtube.com/watch?v=1nnLEMFwR9s>.

⁷ A Nemzetközi Irodalmi Díjjal (Internationaler Literaturpreis) a Németországban, fordításban megjelent műveket ismerik el. Az egyik legrangosabb német irodalmi kitüntetésre 2023-ban 151 könyvet neveztek, köztük Nádas Péter *Rémtörténetek* című regényét. Amint két zsűritagnak, Juliane Liebertnek és Ronya Othmann-nak a *Die Zeit*-ben közölt, magyar nyelven a prae.hu által szemlézett cikkéből kiderült, a végső győztes kiválasztása során az identitáspolitikai kérdések megkérdőjelezhető módon írták felül az esztétikai szempontokat. *Ld.* Juliane Liebert–Ronya Othmann, *Die Jury*, www.zeit.de/2024/22/literaturpreis-jury-abstimmung-insider-macht-weltanschauung; Balogh Endre, *Hogyan nem kapott nemzetközi díjat Nádas Péter – Amikor a politikai korrektség végképp legyőzi az irodalmi minőséget*, www.prae.hu/news/44880-hogyan-nem-kapott-nemzetkozi-dijat-nadas-peter/.

⁸ Az egyik legfontosabb spekulatív irodalmi kitüntetés, a Hugo-díj 2023-as jelölési folyamata során több népszerű és sikeres kötet is a „nem támogatható” kategóriába került. A díjat rendszerint az éves sci-fi világtalálkozón, a Worldconon adják át, amelyet 2023-ban Kína rendezett, így felmerült a gyanú, hogy távolkeleti nagyhatalom kormányának nyomása állhat előbbi mögött. Az sem tett jót a kitüntetés megítélésének, hogy 2024-ben a Hugo-díjra való jelölést felügyelő adminisztrációs albizottság közel 400 gyanús szavazatot talált. *Ld.* Amy Hawkins, *Science fiction awards held in China under fire for excluding authors*, www.theguardian.com/books/2024/jan/24/science-fiction-awards-held-in-china-under-fire-for-excluding-authors; Sian Cain, *Hugo awards organisers reveal thousands spent on fraudulent votes to help one writer win*, www.theguardian.com/books/article/2024/jul/23/hugo-awards-fraudulent-votes-paid-for-one-author-ntwnfb.

⁹ Nadia Khomami, *Roald Dahl's works shouldn't be edited, says Wes Anderson*, www.theguardian.com/film/2023/sep/01/roald-dahl-works-edited-wes-anderson.

¹⁰ Visky András, „látott szavak és kimondható képek” – Géczi János tépéseiről – Tizenhárom tételben, tiszatajonline.hu/kepzoomuveszet/latott-szavak-es-kimondhato-kepek.